

Nada
Matičič

Očetova smrt

odlomek

Ne morem se premikati, samo roki se mi podaljšujeta, kot bi se hoteli dotakniti veje. Ob komaj občutenem dotiku se prične osipati belo cvetje, zmeraj več ga je in tema se polagoma spreminja v snežni metež. Roki zaplešeta skozi sneg, ki ga občutim na koži kot nežno, hladno, umirjajoče drsenje. Poskušam se osvoboditi teme, ki me vklepa, kakor bi bila kamnitna gmota. Poslušam in gledam, kako

se mi nenehno zarisuje zelen, košat polkrog grma ali nečesa podobnega. A prav ta neznanska prikazen oddaja nenavadne glasove, ki jih naenkrat preglasi deški sopran, da se mi zdi, kot da sem se znašla na koncertu otroškega pevskega zbora. Solist je bil čuden: spreminjal je svoje viže, iz nižjih leg se je uspel dvigniti v pravcato koloraturo.

Odprem oči, in ker je še tema, prižgem luč. Bilo je tik pred prebujenjem in sem se vsega spomnila. Rahlo svetlejši pravokotnik okna mi pove, da je ponoči zapadel sneg. Toda od tam se sliši petje. Petje ptice. Ptica poje? Če to ni noro?

Naglo zdrsnem v copate. Strah me je, ko odpiram okno. Strah me je namreč, da bo sunila vame razcvela veja, da se je torej svet nenedoma spremenil.

Sneg je pobelil češnje, ki se velika kakor hiša z vejami že bliža mojemu oknu. Na najvišji veji v prazni krošnji stoji kos in poje. Nora ptica. Zimo zamenja za pomlad — morda pa ima rada sneg kakor otroci?

Zaprem okno in obstanem v mrzli temi. Prisluškujem v tišini, ker se mi zdi, da se nekaj dogaja, kar se je skrivalo v temi mojih sanj. Trkanje. Mama? Njena soba je poleg moje. Udarci ob steno.

Leži v temi. »Pojdi dol, nekaj je narobe!«

»Z očetom? Si kaj slišala?«

»Nekaj se je premaknilo, padlo, ne vem. Bojim se. Pojdi dol!«

Drsim ob ograji, srce mi razbija v grlu. Pol sobe je v temi. Ob postelji gori luč. Sredi med svetlobo in lučjo stoji oče, ogrnjen s haljo. Strmi predse, zaprt v negibni osamelosti, nezavzetén, nedoumljen.

Nenadoma je nastala pregrada med najinimi življenji, ki je verjetno ne bova mogla več odpraviti. Potem se zagleda vame, ne vem, ali sem še jaz zanj to, kar sem bila še včeraj, žal, ne vem. Sem pač nekdo, s komer lahko govori.

»Kaj je to?« vpraša.

»Kaj, oče, kaj?«

»No, to.«

To. Skala, zid, zavesa, česar ne more premakniti, ne predreti, ne spoznati.

»To. Noč ali dan?«

»Še zmerom je noč, tema, oče.«

»Noč, tema, praviš. In kaj je dan?«

»Takrat bo svetlo. Svetloba.«

»Svetloba?«

Gleda vame in me spozna. Oddahnem se. Senca njegove stisnjene, drobne postave se razširi čez okno in steno, ko se premakne. Potem se nenadoma zravna, razširi roke, kot bi hotel povedati vsemu obstoječemu, ne le meni.

»Jaz — jaz nisem več za ta svet.«

»Pojdi nazaj v posteljo, oče. Skušaj še malo zaspati. Ali si kaj spal?«

»Ne vem, ne vem, ne vem.«

»Ko se boš naspal, bo jutro. Pravkar je pel kos na češnji. Pomisli, na zasneženi češnji. Kaj takega!«

Jutro, češnja, kos — nevemnevemnevem. (Samo jaz še nisem tega povsem doumela.)

»Potem ti bom pomagala obleči se in bova šla na sprehod. Lepo vreme bo.«

Ubogljivo se pusti pospremiti k postelji in ubogljivo leže. Ko ugasnem luč in zaprem vrata, se zdrznem, ker vem, kaj pomeni njegova ubogljivost. Odslej se bom namreč lahko samo še bolj ali manj navadila na zadnji spopad za njegovo življenje.

Ńajina hoja se zoži na kvadrat: Lepi pot — Teslova — Langusova — Jamova. Tuđi pogovori se zredčijo. Pogosto se ustavljava pred vrtovi in oče se čudi bleščanju snežnega vejevja. Včasih osmuka kakšno štrlečo vejo, se za trenutek nagajivo nasmehne, če naju pobeli sneg, pa se znova stisne pod suknjo v vedno manjšo telesno toplino; pogosto ga zebe, predvsem v roke in noge. Čudi se psu, ki priteče predenj in ga ovohava.

»Ti, ti,« mu reče in požuga.

Pes malo odskoči in se znova pritisne obenj.

»Glej, no, glej,« reče in se smehlja. Psiček steče, zalaja in se znova vrne.

»Rad bi se igral,« reče.

In pozabi. Neha se smehljati. Kadar je proč, nikoli ne zasije, vdrtnine v obrazu se poglobe, na licih se pojavijo razpokane gube. Težko ga je spet vrniti.

Postaneva pred Pleškovo hišo na vogalu. Od tu se je včasih polagoma spuščal travnik proti reki.

»Do sem in še više je bilo vse pod vodo,« rečem.

Vprašujoče prikima.

»Takrat je poplavljala Gradaščica,« rečem.

»Gradaščica?« Počasi se odtrga in me pogleda z neskaljeno modro vprašljivostjo.

»Glej, tam je reka.«

»A to. In praviš, da je bilo vse pod reko?«

»Vse. Le do naš ni več prišla.«

»Kdo ni prišel?«

»Reka. Voda. Poplava.«

Prikima. Počasi stopava mimo nekdanje Osterčeve vile.

»Bomba jo je raznesla,« rečem.

»Bomba, praviš? Raznesla?«

»Tudi naša hiša bi šla. Za las je manjkalo.«

»Naša hiša? Zakaj naša hiša?«

»Bila je vojna, oče.«

»Vojna?«

Tudi o vojni ni sledu. O nikakršni vojni več. Pred Notre Dame čez cesto se ne spomni, da ji je vojna odnesla balkone in nekaj ljudi ubila.

V naših smrekah se spreletavajo sinice. Obraz oživi, glasovi ga še lahko vznemirijo. Skrbno spremlja dogajanje v vejevju, včasih vzdihne, iztegne roko, želi si dotika s ptico.

Potem sva spet doma, na toplem. Pri kaminu. Pri mizi. Za hrano mu ni več bogvečaj, huda žeja ga daje. A šele tu odpove dobrodušna ubogljivost.

»S čaji mi dajte mir!«

Bela kava, vino, radenska, celo pivo. Njegovo razpoloženje je odvisno le še od malih, dobrejnih uslug, na katere takoj pozabi. Vsak trenutek je že ustavljen čas. Peneče se vino je slast in črno vino v kozarcu. Predvsem čim več družbe, polno omizje in polna miza, smeh, zvenčanje kozarcev, nenehne gibljive podobe, ki se mu razvrščajo pred očmi. Glasovi, petje.

Do nas ne more več. Stik se je pretrgal, polagoma so se delale pregrade vse do trenutkov, ko nas niti dohajati ni več zmožel. Strašna točka, čeravno jo dojemaš povsem naravno. Začne se z nogami, nastopijo težave s hrbtenico, prebavo, usihajo telesne moči, a najbolj je prizadet razum. S tem se družina ne more sprijazniti. Že leto nazaj smo bili nepotrpežljivi z njegovimi spomini, s pozabo. Nismo se mogli živeti v čudne razlage, dokazovanja in trmasta prepričevanja. Nismo

strpno pristajali na krčevit odpor in neubogljivost za čisto drobne vsakdanjosti. Nismo se še zavedali nevarnosti, ki mu je grozila — umska in telesna betežnost. Morda zato, ker nas je navadil na svoje dolgo, trdoživo, zdravo in vsestransko dejavno življenje.

Zima sicer ni bila radodarna s snegom, vsaj pred božičem in novim letom. Na srečo je bil čas družinske skupnosti, katero je oče zelo cenil. Sveti večer je bil zanj že nekdanj praznik družine; darilo, ki ga daš ali prejmeš na sveti večer, simbolizira dobroto in ljubezen. V tem darovanju ni nobene družbenozabavne oblike ali celo obligacije po načelu daj — dam.

Tokrat se zgodi čudež.

Priprave na božič, kot so peka potic, okrasitev dreveščka, jaslice — ga znova vznemirijo.

»Božič bo,« mu rečem. »Vsi bomo zbrani okoli tebe.«

Molči in strmi v mizo in v mamo, ki spretno valja testo.

»Kaj dela mama?«

»Potico — kot se za božič spodobi.«

Prikima. Potem me nenadoma nerodno zagrabi za roko in me pelje v dnevno sobo, kjer že stoji drevešček.

»Poslušaj,« reče zaskrbljeno, »kaj pa darila?«

»Tudi za darila je poskrbljeno.«

»Moja darila?«

»No, ja, bom že kaj kupila.«

»Takoj kupi! Takoj! Vzemi moj denar! Naj stane kolikor hoče, vsi morajo dobiti darila, lepa darila.«

Družinski večer. Očetovo obdarovanje deluje fascinantno. Zdaj že deška modrina oči učinkuje ob svečah odrešujoče tolažljivo, ki me prevzame s sprijaznjenjem v usodo, kar sprejemem kot odrešitev zemeljskega. Naglo se mi nagnete kupček spominov, nekaj podob iz preteklosti, nekaj očetovih portretov, niz življenjskih trenutkov v obtoku ene same človeške dobe, enega samega drobca v večnostnem krogu Stvari, ki se rodi, živi in odmre po natanko določenem gibanju in bivanju kot vse, kar Je.

Naslednje jutro se zgodaj zbudi. Prvi. Na pol oblečen tava po sobah in me išče. Ko me najde — kako je zmozel stopnice? — pravi:

»Rad bi šel k maši. Rad bi poslušal Janezov evangelij.«

Za glavno mašo sva komaj nared. Lepi pot in Gradaščica sta mimo, ko se oglasijo zvonovi. Postoji in se zazre v zvonik. Zamiži in obraz se mu zvedri.

»Zvonovi. To pa je nekaj, kajne?« reče.

Hip spominov, ki naglo zbledijo, obraz se mu spet zapre.

Toda potem —

»V začetku je bila Beseda in Beseda je bila pri Bogu in Bog je bila Beseda . . . Vse je po njej nastalo in nič, kar obstaja, ni brez nje na-

stalo. V njej je bilo življenje in življenje je bilo luč ljudem. In luč sveti v temi, a tema je ni sprejela. Bil je človek, ki ga je poslal Bog; ime mu je bilo Janez. Prišel je, da bi pričeval o luči in da bi po njegovem pričevanju vsi sprejeli vero. Ni bil on luč, ampak naj bi pričeval o luči. Bila je prava luč, ki prihaja na svet in razsvetljuje vsakega človeka. Na svetu je bila in svet je po njej nastal, a svet je ni spoznal. V svojo lastnino je prišla, todâ njeni je niso sprejeli. Tistim pa, ki so jo sprejeli, je dala pravico, da so postali božji otroci, vsem, ki verujejo v njeno ime in se niso rodili iz krvi ne iz poželenja mesa ne iz volje moža, ampak iz Boga. In Beseda je človek postala in se naselila med nami.»

Ozrem se. Tu je povsem drug človek, nekje v času mojega otroštva; bila sva si enaka, ko me je držal za roko mimo rimskega zidu z mojo še okorno stopicljajajočo hojo, za roko čez most Janeza Krstnika, za roko v soju svetlobnega razodetja orgelskega drgetanja nekje pod obokom cerkvene ladje . . . Od vseh težav izmit obraz je dobil še bolj asketsko podobo: zamaknjenje v besede, ki jih je slišal, a komaj še kaj razumel, v besede, za katere je vedel, da so ali so bile nekoč besede, ki jih je razumel in so ga zmeraj presunile. V obrazu pa se mu je dalo videti zadoščenje, ki mu je za nekaj trenutkov odprlo pogled v resnične stvari: v mašnike, oltar, kadilo, ki se je svaljkalo proti oboku in on z njim, dokler se ni znova utrujeno razpustil predse v praznino minevanja.

Ko prideva iz cerkve, se ustaviva na mostu, kjer kraljuje Janez Krstnik. Sklonim se nad vodo in v trenutku se mi reka razsvetli od kresnih ognjev na bregovih, nad mostom in reko se razpenjajo vrste lampijonov, v zvoniku pritrkavanje. Gradaščica je polna okrašenih čolnov.

Kresni večer za Kolezijo, Trnovo, Krakovo in Mirje. Razburljivo tekmovanje. Pred hišami ali na vrtovih gore kresovi — kdo bo torej zmogel največjega. Čigav čoln se bo najbolje izkazal?

»Tu so goreli kresovi, oče. Tako smo nekoč praznovali začetek poletja in Janeza Krstnika. Mama pa je za žeganje spekla češnjev štrudelj.«

Oče posluša in prikimava.

»Kaj je gorelo?«

»Kresovi.«

»Kresovi?«

Ko prideva do Finžgarja, se ustavi. Nekaj tuhta, trudi se, precej je zmeden. Pomagam mu spomniti se. Zavzeto me stisne za roko, vesel, da ve.

»Kaj ni že umrl?« vpraša neprizadeto.

Za Lepi pot do doma porabiva skoraj pol ure. Trpi od utrujenosti, saj je to jutro preveč doživel. Preveč se je bil namučil z vračanjem v čas. Zdaj namreč živi skoraj samo še v brezčasnosti.

Na dan svetega Janeza Evangelista praznujemo enaindevetdesetletnico — ker je bil rojen na sveti večer, praznujemo očetovo rojstvo na

njegov godovni dan. Obišče ga brat Tone, ki ima dve leti več kot oče, a je še trden in bister. Poslednjič se pustita fotografirati na zofi. Potem pridejo voščiti učenci z Unca z učiteljem Gorjanom. Sredi pogovora se oče izmuzne iz sobe.

Če je literatura zvesta spremljevalka človeka, je več kot hudo, ko se mora z njo razstati. Nezavedno ga še prikleplje, še jo skuša doseči, tiplje v spomin za fantazijo, ki se mu izgublja v mrak. Samozavest ustvarjalnosti plahni. Praznina, ki jo zapusti, je grozljiva.

Zmeden stoji pred knjižnimi policami. Nekaj kupov knjig se kopiči na mizi, stolu, po podu. Početje, ki mu ne vem razloga. Jeza, občutek nemoči, da ne more storiti, kar si želi, se mu nabirata v rokah, ki se drhteče stiskata v pesti.

»Ne vem, presneto . . . otrokom moram nekaj dati . . .«

»Misliš šolarjem z Unca?«

»Šolarjem z Unca.«

»Bi jim rad dal knjige?«

»Knjige, seveda, knjige.«

»Bi jim dal svoje knjige?«

»Svoje knjige. Tako je. Svoje knjige.«

Svojih knjig ne pozna več. Izbereva dve Rezinki in tri slikanice Družine Slovenov potujejo. Vesel, da lahko daruje in ne le sprejema, se smehljajoče nerodno dotika šolarjev, jih boža po laseh in po gladkih zardelih obrazih, se z njimi toliko da ne izenači, kot človek, ki je dokončal svoj krog od rojstva otroštva do zatona tega otroštva, ki ga je skrival v sebi vse življenje.

Na večer pride v goste prijatelj Jože Petrač. Sodobna tehnika nas je obdarovala s srečo, da lahko ohranjamo glasove. Zven kozarcev zaiskri očetove oči. Razvije se dialog, ki ga skrivaj spremljam z magnetofonom.

»Bila je v Celovcu neka lepa ženska, ki se je tako smešno mučila govoriti po naše . . .« Se nekoliko pomudi pri »nekih eksercijah« za ne vem kakšno reč že«, preskoči fronte in se znova vrne k Flori, ki »mi je bila presneto všeč. Potem je z bratom Matijem v bolnici, ampak »tudi Lavrič ni mogel več pomagati«. Nenadoma se povzpne z nekim čudnim možakarjem na Triglav in nekje »tam okoli, če se ne motim, sva se z našo Nado izgubila v divji hosti med kozli in srnjaki in potem sva jedla pri Angeli gamsje meso« — dokler spomin trdno ne obtiči v Menišiji, »ko sta me brata gnala skozi Ravniki po vodo; zajame me noč in padem, barigla zdrsne v brezno, jaz pa se obdržim na vejah . . . Res strašna noč med strahovi gozda do poznega jutra, ko pritavam k bratom, pa me zmikastita zaradi barigle in vode«.

»Je bilo pri branjiškem studencu?«

»Kajpada. Branjice so bile.«

Dva dni pozneje znova stoji v kabinetu pred policami s kupi knjig okoli sebe, po mizi, stolih, na tleh.

»Kaj iščeš?«

»Ne najdem pa konca.«

»Katere knjige ne najdeš?«

»Kako se že imenuje?«

»Živi izviri, Petrinka, Moč zemlje ...«

»Ne, ne, ne teh ...«

Italijani, Francozi, Angleži? Tudi ne. Nemci? Ne. Vsako posebej mu pokažem, preberem naslov. Odkimava in zamahuje. Hudo naglo se razburi, kadar ne more doseči, kar bi rad.

Končno. Tolstoj. Vstajenje.

»Šmentana reč, vse sem pretaknil ... Dolgo brado je nosil in k njemu so hodili kot k Jezusu, da jih je učil živeti. Kmetje, menihi in gospoda. Pomisli, vse svoje bogastvo je pustil zato, da se je očistil svojih grehov, šel v izgnanstvo, da bi poplačal dolg — — ne vem — —«.

»Ženski, ki jo je zapustil.«

»Torej pomisli, kakšno dejanje, kakšna žrtev, kako veličastno!«

Droben, krhek krili z rokami, pomeša Tolstoja z njegovim junakom, iz odmirajočega, odtujenega obraza še enkrat zasije žar pisočega. Nenadoma pokaže na Žive izvire, spomin se vrne k Branjiškemu studentu, iz katerega za hip s presenetljivo naglico potegne idejo v neusahljivi moči zemlje — domovine.

»Tu so stoletja rodov, ki niso izginili, pa je prišel čas poštasti in fantje in možje so morali pasti, ker si niso dovolili, da bi jim pljuval v usta ... Njihovi otroci so ostali, rodovi so se množili in spet obdelovali zemljo. Povej no, je še kaj hujšega od neobdelane, zdvijane zemlje?«

Knjige so tu, čemu so tu, čemu je toliko knjig, zakaj so knjige. Napišeš pet, deset, petnajst knjig in po vsaki knjigi še nekaj časa živiš v zavesti bralcev, potem umreš. S svojo knjigo umreš. Izgubiš se iz zavesti bralcev, si samo še prašeča se reč na polici. In nekega dne morda odromaš na smetišče, na odpad. A če so tudi knjige mrtve — nikoli te ne bodo obudile. Toda upajmo, upanje nam še ostane, da je tudi kakšna živa knjiga vmes.

Na novoletni dan ga slišimo igrati na klavir. Tavanje po hiši mu namreč odkriva zanimive reči. Neuporabno uro budilko, ki jo skrbno navija. Čudi se svojima portretoma iz šestintridesetega in triinštiridesetega leta, »le čemu mi je Jakac naslikal brke, saj nisem brkač?« se sprašuje in se ogleduje v ogledalu. Privlačujejo ga ptice, ki jih krmi na okenskih policah, in kadar se s ceste ozre na hišo, ga skrbijo žlebovi, »kaj misliš, bi bilo dobro podreti smreko, ki maši žlebove?« — a vsak dan se vrača v kabinet h knjigam. Spet je vse lepo po policah, kar mu ne ugaja, ne počuti se domačega med knjigami, ker mu povzročajo težave. Ne dotika se jih, strmi v vrstni red knjižnih hrbtov.

»Za božjo voljo,« zatarna, »kako naj pridem do njih?«

»Naj ti pomagam poiskati kako knjigo?«

»Ne, sam jo bom poiskal. Samo knjige morajo priti k meni.«

Sede na stol, spet je obložen s skladovnicami — spet je dobre volje in se prijazno smehlja.

Ne vem, koliko časa se jim predaja, jih jemlje v roko in spet odlaga. Pozneje ga zalotim v nevarnem dremajočem stanju. Glava mu je zlezla na ramo, zgubast je odrinjen na rob stola. (Če bi ne poznala vse svoje življenje njegove navade, da zaspi na stolu prav tako lahko, kot je to počenjal v strelskih jarkih, naslonjen na puško ali ob kako steno, bi se pač ustrašila, ker se lahko vsak čas zvrne na tla.) Kupi so bili pozabljeni.

Končno odkrije klavir v Janezovi sobi. Nenadoma se nam lahko odkrijejo stvari, o katerih še pojma nismo imeli. Očetovi udarci na tipke sicer niso »pravilni«, pa vendar zvoki niso razglašeni, nasprotno, kar prijetno zvenijo. Vsekakor, posluš ga še ni zapustil. Nikoli se ni učil kakega inštrumenta, a vendar prsti kar spretno izbirajo »prave« tipke; kadar je že improviziral po klavirju, in to je včasih pogosto počenjal, je »igral« s čutom slepcev in z glasovi v glavi... Že nekaj mesecev ne hodi več h Kolovratu, kjer je še malo basiral v družbi s petkovci. Opazujem njegove gibe, žile na sencih izstopajo, pomodrijo kakor vozli na njegovih rokah; zdi se, kot bi bil sestavljen samo še iz okostja in žil.

Giblje se z mukami mimo ovir in skozi, kakor že nanese. Dokler je še možno, da skelet dopušča ohranjanje pokončnosti, se kljub težavam s trmasto potrpežljivostjo tiho tipajoče odriva po že znanih prostorih. To enakomerno ritmično nihanje napolni vso hišo, da začutiš v njej njegovo izgubljeno odmirajočo dušo, ki se onemogla v posvečenem ritualu zaletava kakor splašena ptica v mreže svojega ujetništva.

Najina hoja se upočasni vsak dan za manj drsajočih korakov. Lepi pot do Pleška in nazaj. Zimska suknja ga še bolj vleče k tlom. Kapa s ščitnikom mu zleze čez ušesa do polovice obraza. Zebe ga. Koraki so tipajoče oprezni. Usta so nema. Oči so kalne in venomer vprašljive. Lilasta modrina jih ohranja žive kljub somraku, v katerem mineva.

V nedeljo se odpravimo k Mraku na kosilo. Z nedorečeno slutnjo o slovesu smo tu zbrani družina in prijatelji. Obraz se mu vedri in nazdravlja. Nekdo zabruna En starček in oče je ganjen. Posluš, usahel, razjeden, nič ne ve, skuša ujeti napev, ustnice ga brezglasno pojejo. Gostija z govejo juho, pečenko, kruhovimi cmoki, cvetačo in radičem in s tolažljivim sprjaznjenjem s tem, kar že je. V kozarcih refošk, tiho petje, družba — vse to ima še rad. Posameznikov ne pozna več. Na sosednji mizi izziva velikanski vrč z belo peno, ki neusmiljeno polzi čez rob — samo to belo penjenje, samo to penjenje bi potešilo žgočo nevzdržno žejo. Vstane in še preden se zavemo, je pri vrčku, moledujoč lastnika za »en sam dober požirek«...

Ker smo dobro vzgojeni in ker nas je sram, mu ne dovolimo. In ker se bojimo za njegovo življenje, ker smo skrbni, vestni in pametni, ker smo predvsem zdravi. (Tristo medvedov, ga slišim in vidim pri Novaku, to je teklo od mize tam v celovški kleti, piva, kolikor smo hoteli, dečve so nam nosile na mizo in se prijazno spogledovale z nami, pobči, ko smo odhajali v vojsko . . .)

Za mamin god smo spet zbrani ob mizi. Oče je živahen, se smeji (tudi smeh ga tišči v prsih kot besede), svoji ženi reče »moja mami« in je vesel, da ji lahko pokloni steklenico vinjaka »za moč«. Nekdo prižge svečo na mizi, da bi bilo bolj slovesno. Oče odriva stol, rad bi vstal in nekaj povedal — kot ob takih in podobnih prilikah zmeraj počne.

»Saj lahko sediš,« mu rečemo.

»Povej nam kaj,« ga prosimo.

Ne more. Stok iz prsi, sled jeze zaradi nemočnosti, ki ga ponižuje. V tem znova nastalem mraku se mu utrga tudi smehljaj. Prežalosti ga bolečina zaradi ohromelosti besed. Plesoča svetloba sveče mu razkrije obraz, ki postane nenadoma čudno lep, odsoten v stanju, kar z nami nima nič več skupnega. Jemlje nam ga nova skoraj nerazumljiva poduhovljenost, ki da slutiti samo naglo minevanje. Spričo tega se spoštljivo oziram vanj — do nas ne more več in mi ne do njega. Oči mu ugašajo sredi močnih kolobarjev nabreklih globoko pod čelom s še zmeraj sršatim lokom obrvi. Z lic se vlečeta v brado dve izraziti brazdi gub, ki hudo razpotegujeta obraz navzdol v ostro zaobljen trikot.

»Žejen sem,« reče tiho.

Malo dni potem zamahne z roko ob naših zahtevah po zdravniku.

»Zakaj pa? Saj nisem bolan,« reče užaljeno.

Toda v soboto zjutraj se nepreklicno spre z vstajanjem, moči so pri kraju. Vendar ga oblečemo in pomagamo k zajtrku. Komaj pokusi kavo, žemljo drobi med prsti. Položimo ga na zofo v dnevni sobi, ker hočemo uveljaviti svoje pravice do umirajočega, kar počenjamo že ves čas njegove agonije, da je bolnik med nami, da je še del naše skupnosti in da se mora pač ravnati po naših odločitvah, ki so zdrave in pametne, saj mu hočemo samo dobro . . . Tokrat se zvrste trije zdravniki.

Potem pridejo ponj, in ko ga nosijo čez hišni prag, se zdrznem: petinpetdeset let tega praga, kot bi bil zvezan z nepretrgano verigo let z zemljo, če bi kmetoval, a tu je z domom, ki ga je ustvaril, varoval in negoval, ohranjal in ljubil petinpetdeset let in zdaj nam ga zapušča.

Bolnik nekako počiva. Hranijo ga po cevkah, voda mu odteka po cevki. Spi. Včasih odpre oči in strmi v nas. Vedenje, zaznave bledijo. Ob našem obisku se zgane. Ustnice se premaknejo v skop nasmešek. Potem se mi odsmehe na moj nasmeh. Spodbujanje — za kaj? Zadnji pozdrav odnesem s seboj in ga varujem še danes.

V sredo v mraku jutra, ki bo naredil lep, mrzel dan, se srce ustavi.

Bronchopneumonia.

Sladkorna bolezen.

Obstrukcijski ikterus.

Simptomatska anemija.

Za zadnje dejanje poskrbe obducenti, ki nam ga za slovo vrnejo razrezanega in za silo pokrpanega, s sledovi krvi po obrazu, ki zlepi in zamaže še beli lesk puhastih las, med čelom in lobanjo se vleče rdeči rez, kot bi posebej poudarjal, da se je pogledalo v možgane. Razdejanje pokrijemo z baskovsko čepico, ki jo je pogosto nosil na najinih poteh. Ne moremo se z dotikom posloviti od njega — steklena stena nam prepoveduje. Prepovedano nam je posloviti se od rok, ki sta sklenjeni brez nabrekli in gladki tu v okamenelem brezdelju boleče domači, kot bi hoteli vsak trenutek zatipkati po stroju ali prijeti za svinčnik, za sekiro, žago — — vse nazaj do kôse in celo do puške, v kar so ga pahnile danes že povsem nesmiselne in ničeve sile. A obličje mi nepreklicno dokazuje, da ni nobene Milosti več.

Ko ga peljemo v grob, peščene poti prekriva led, mrzlo sonce osvetli obraze in bele spomenike, ki štrlijo iz snega. Kos prileti pogledat, kaj se dogaja; brez strahu počepne na vrh sosednjega spomenika, sinici se spreta na prazni brezovi veji. Pred menoj zazija odprta globina zmrznjene zemlje, v katero se pogrezne krsta. Pod njo zaslutim kosti svoje babice in deda.

Društvo slovenskih književnikov pošlje venec, kot se spodobi, in Notranjca Stanka Janeža za poslovilen govor. Na srečo ne povzdiguje pisateljevih zaslug za narod. Mašni obred opravi očetov nečak Stanko, ki v obrednem plašču, razoglav, mlad in svež preprosto pripoveduje o očetovi domovini, njegovem značaju in zavesti. Petkovič iz Grafike za konec odpojo Moj mili dom, kar pa me ne osvobodi otrdelega stanja, podobnega lebdenju, od koder je moje vedenje le rahlo zasledovanje vsega dogajanja.

Sedmina. Pri Novaku v Štepanji vasi, prav tam, kjer smo z očetom pogosto nazdravljali za boljše čase, zdravje, uspehe in dobre ideje. Ob dolgi mizi se zbero prijatelji in sorodniki, zberejo se Menišija, Ivanje selo, Planina in Rakek, Postojna in Gorica. Ko prisedem h Kešlanovemu Lojzu, me takoj prevzame duh njegovega laza v Branjicah, kot bi ga bil prinesel s seboj še vsega razpuhtenega od vročine. V megli mi migotajo obrazi in besede se gnetejo na robu bližine, besede o dolgem in bogatem življenju, kakor so ga nekoč prerokovale sojenice in kakor ga tu danes znova obujamo ob dobrem vinu odrešeni tesnobe večrajšnjega umiranja in večrajšnje smrti in obogateni s spoznanjem, »da ni nesrečen, kdor v grobu leži«.